herpy

AGAMER

Sudan Mastigure

Uromastyx dispar

Uromastyx dispar er en tornhale fra Sahara og Sahel med fire underarter, bl.a. den store *U. d. flavifasciata* og den hyppigt holdte *U. d. maliensis* fra Mali. Arten bliver 28-50 cm alt efter form, er planteæder og graver sig ned i en dyb bund. Den kræver et stort, varmt og tørt terrarie med kraftig UVB og er mere et dyr at se på end at håndtere.

Familie: Agamidae Tidligere navn: *Uromastyx flavifasciata; Uromastyx maliensis* Udgivet 16. november 2026

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**28-50 cm** total længde inkl. hale
Vægt	**200-400 g**
Levetid	**15-25 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Klippeboende, jordboende og gravende**
Biotop	**Ørken og klippeterræn**
Sværhedsgrad	**Øvet**

PASNING

Min. terrarie	**120 × 60 × 60 cm** L × B × H til 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**29-35 °C**
Hotspot	**45-50 °C**
Temperatur, nat	**20-22 °C**
Luftfugtighed	**20-30 %**
Vand	**Ingen vandskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-zone 3
Vinterhvile	**18-21 °C** 8-12 uger
Kost	**Planter**
Holdes	**Enkeltvis eller parvis**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kønsmoden	**36 mdr.**
Kuldstørrelse	**10-20 æg**
Kuld pr. år	**1**
Inkubation	**60-80 dage** ved 33 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Appendiks II**
EU-bilag	**Bilag B**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Arten står på CITES liste II og i EU's bilag B (forordning 338/97) som alle arter af Uromastyx. Handel over grænser kræver CITES- og EU-dokumenter, som udstedes af Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV). Ingen agamer står på den danske liste over dyr, som private ikke må holde (bekendtgørelse nr. 1261 af 17.11.2015). Bed sælger om dokumentation for dyrets herkomst.

Om arten

Uromastyx dispar er en kraftig tornhale med kort, bred krop, korte ben og en flad hale dækket af kranse af spidse skæl. Halen bruges både til forsvar og til at spærre hulens indgang.

Størrelsen afhænger af underarten. Nominatformen og *U. d. maliensis* bliver op til omkring 38 cm inklusive hale og vejer 200-400 g, mens *U. d. flavifasciata* kan blive op mod 50 cm. Ungerne er grå med koksgrå pletter. Vilde hunner beholder denne camouflagetegning, mens hannerne får mere farve. Hos opdrættede *U. d. maliensis* får begge køn som voksne sort hoved, sorte ben, sort hale og sorte sider. Ryg og bug varierer: ryggen er oftest sort med gule prikker, sjældnere gul med sorte pletter, og bugen kan være hvid, sort, gul eller tigerstribet.

Arten blev beskrevet i 1827. Navnet *dispar* betyder ulig og hentyder formentlig til, at farverne adskiller den fra *Uromastyx acanthinura*, som den længe blev regnet som underart af. Der skelnes mellem fire underarter: nominatformen *U. d. dispar*, *U. d. flavifasciata*, *U. d. maliensis* og *U. d. hodhensis*. *flavifasciata* og *maliensis* har tidligere været ført som selvstændige arter, *Uromastyx flavifasciata* og *U. maliensis*, og navnene ses stadig i handlen. Slægtskabet er ikke endeligt afklaret: dyr fra den østlige og den vestlige ende af udbredelsen er genetisk meget ens, mens *maliensis* og *hodhensis* er for dårligt undersøgt til, at deres status kan afgøres. Spørg derfor efter form og oprindelse, når du køber dyr, og hold kun dyr af samme form sammen.

U. d. maliensis hører til de mere hårdføre tornhaler og er rolig og tillidsfuld over for sin holder. Arten bliver dog sjældent rigtig tam og er bedst som et dyr, man ser på, ikke et, man håndterer. Selve pasningen er forholdsvis enkel, når temperatur, UVB og kost er i orden.

Læs mere: Lys og UVB

Udbredelse og levested

Uromastyx dispar har et stort udbredelsesområde i det sydlige og centrale Sahara og Sahel. Nominatformen lever i Sudan og Tchad (bl.a. Tibesti- og Ennedi-bjergene) og angives også fra Mauritanien, *U. d. flavifasciata* i Vestsahara syd for 28° nord, Mauritanien og det sydvestlige Algeriet, *U. d. maliensis* i det nordvestlige Mali og det sydvestlige Algeriet og *U. d. hodhensis* i Mauritanien. En forekomst i Marokko er angivet, men usikker, og i det nordlige Sudan findes arten tæt på grænsen til Egypten.

Arten regnes på verdensplan ikke for truet.

> **Oprindelig udbredelse:** Algeriet, Vestsahara, Mali, Mauretanien, Sudan og Tchad.

LEVESTED

Uromastyx dispar lever i varm, tør klippeørken og krat. I Mali, hvor *U. d. maliensis* hører hjemme, er landskabet brudt af klipper, der stikker op gennem et dække af sten, ler og sand. Om sommeren bliver jordoverfladen over 49 °C, og i de koldeste vinternætter falder temperaturen til omkring frysepunktet. Dyrene undgår yderlighederne ved at grave huler i den hårde jord, ofte omkring 30 cm dybe og op til 90 cm lange.

Arten er dagaktiv og lever næsten udelukkende af planter. Hvor længe vinterhvilen varer i naturen, er ikke dokumenteret.

Læs mere: Vinterhvile og årstider

Pasning

TERRARIET

Et voksent dyr af nominatformen eller *U. d. maliensis* skal have et terrarie på mindst 120 × 60 × 60 cm (længde × bredde × højde), og større er bedre. Den større *U. d. flavifasciata* skal have mindst 150 × 60 × 60 cm. Det er større, end almindelige glasterrarier kan tilbyde, så vælg et terrarie i træ, PVC eller plast med front af glas. Tre faste sider giver ro, især for nyindkøbte dyr.

Bunden graves og skal derfor være dyb: mindst 10 cm, gerne mere, af fint sand eller sandet jord. En blanding af halvt sand, 30 % jord uden gødning og 20 % ler holder gangene oppe. Hold de øverste par centimeter tørre, og fugt kun lidt i dybden. Undgå kalksand og knuste valnøddeskaller, som kan give tarmtilstopning. Ekskrementer og urinsyre fjernes dagligt, og bunden skiftes helt hver 3.-4. måned. Syge eller sårede dyr flyttes midlertidigt over på køkkenrulle.

Terrariet skal åbne i fronten og have god ventilation, helst med netlåg. Byg solpladsen af flade sten eller skifer under varmelampen, gerne som en stak med mellemrum, så dyret kan krybe ind og vælge sin temperatur. Sæt stenene fast, så de ikke vælter, når dyret graver under dem. Giv mindst tre skjul pr. dyr, fx huleformede skjul af keramik eller sten i den kølige ende, store nok til at dyret kan ligge let krummet inde i dem. Varmelamper afskærmes, så dyret ikke kan røre dem. Hold aldrig forskellige arter af *Uromastyx* sammen.

Læs mere: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Solpladsen skal have en overfladetemperatur på 45-50 °C, målt med et infrarødt termometer lige under lampen. Midten af terrariet ligger på 35-38 °C og den kølige ende på 29-35 °C. Varmen skal komme ovenfra, fx fra en halogenspot eller en kraftig UVB-lampe, der også giver varme, aldrig fra en varmemåtte under bunden: dyret flytter sig ikke i tide fra en for varm bund og kan blive forbrændt.

Om natten slukkes lyset, og temperaturen holdes på 20-22 °C. Dyret skal hele tiden kunne trække sig væk fra varmen.

Dyr, der ikke skal yngle, kan have 12 timers dag hele året. Til avl gives en kølig vinterhvile: dagslængden kortes ned med en til to timer om ugen, til der kun er 4-6 timers lys, og samtidig sænkes temperaturen, så der er omkring 30 °C under lampen, mens den er tændt, og 18-21 °C resten af døgnet. Fodr hver anden eller tredje dag i begyndelsen, og stop helt, når dagen er nede på 6 timer. Selve hvilen varer derefter omkring 60 dage, hvorefter lys og varme øges trinvist igen. Giv kun vinterhvile til sunde, velnærede dyr, og vej dem før og under hvilen.

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Luftfugtigheden skal være under 30 %. Arten tåler lidt højere luftfugtighed, så længe terrariet er tørt og varmt nok, men den tåler ikke at være kold og fugtig. Sprøjt ikke terrariet. Bunden fugtes kun lidt i dybden, så gangene holder, mens de øverste centimeter er tørre.

Dyret får sit vand gennem føden, og en vandskål er ikke nødvendig; i et terrarie indendørs gør den mere skade end gavn. Giv i stedet dyret et bad uden for terrariet hver 2.-3. uge i lunt vand på omkring 38 °C, der er under 3 cm dybt. Så kan det drikke, hvis det har brug for det, og hudskiftet går lettere.

Læs mere: Luftfugtighed, sprøjtning og ventilation

LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og har brug for kraftigt lys. Brug en LED-lampe eller et lysstofrør på ca. 6500 K som dagslys ud over varmelampen. UVB er nødvendigt: arten hører til Ferguson-zone 3, og et T5 HO-rør på 12-14 % over cirka halvdelen af terrariets længde i den varme side, eller en kraftig UVB-lampe over solpladsen, skal give et UV-indeks på 4,5-6 ved solpladsen. Kontrollér med en UV-måler, og skift rør og pærer efter producentens anvisning. Dagen er 12 timer, kortere under vinterhvilen.

FODER

Uromastyx dispar er planteæder. Grundfoderet er en blanding af salat og bladgrønt, fx forårssalat og hakket endivie, suppleret med vilde planter som mælkebøtte, kløver, vejbred, fuglegræs og agersennep og med spiselige blomster som nasturtium, hibiscus, violer, roser og mælkebøtte, altid uden sprøjtemidler. Højst ca. 5 % af foderet er grøntsager som ærter, gulerod og grønne bønner. Dug foderet let med vand, og server det i en lav skål midt i terrariet.

Tørrede, knuste linser, ærter og hvid hirse gives i små mængder højst en gang om ugen, fordi de ellers giver fedme. Frugt er en sjælden godbid. Insekter er ikke nødvendige; en enkelt melorm eller superorm kan gives en gang imellem.

Voksne fodres 4-5 gange om ugen eller dagligt i små portioner, unger hver dag. Drys foderet let med et kalktilskud med lidt D3 og hver tredje dag med et vitamintilskud.

Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

ADFÆRD OG HÅNDTERING

Voksne dyr er territoriale, især hanner over for hanner, og to hanner må aldrig holdes sammen. *U. d. maliensis* kan holdes som fast par hele året i et rummeligt terrarie; hold øje med dyrene, og skil dem ad ved bid eller vægttab. Unger kan holdes sammen, til de nærmer sig kønsmodenhed.

Et nyt dyr skal have fred i de første uger. Opdrættede dyr falder hurtigst til, mens vildfangne kan være op til seks måneder om det. Har dyret ikke ædt efter to uger, skal en dyrlæge se det. Håndtér ikke dyret i tilvænningen, ud over vejning, og dæk eventuelle glassider til. Bagefter kan du tilbyde foder fra hånden. Nærm dig langsomt og altid nedefra, aldrig oppefra, for det ligner en rovfugl. Hold dyret uden for terrariet i højst en time ad gangen, fordi det har brug for varmen. Vej dyret en gang om måneden, og søg dyrlæge ved stort vægttab. Vask hænder efter kontakt, for krybdyr kan bære salmonella.

Læs mere: Karantæne og hygiejne Læs mere: Køb af dyr: opdræt, vildfang og transport

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Kønnet er svært at bestemme. Begge køn har lårporer, og hos opdrættede dyr siger farven ikke noget om kønnet. Den sikreste metode er at bøje halen forsigtigt op over ryggen og se på undersiden lige bag kloakken. Hos hunnen ses enden af to sener, der danner et lille omvendt V over hvert hjørne af kloakken. Hos hannen ligger hemipenes oven på senerne og dækker dem, så der i stedet ses to parallelle striber, der peger mod halespidsen.

U. d. maliensis yngler, når dyrene er over 25 cm lange og vejer mere end 150 g, og i fangenskab tager det omkring tre år. Sæt kun velnærede, fuldvoksne dyr i avl.

PARRING

Avlen sættes i gang af vinterhvilen (se Temperatur). Parringen sker som regel, lige før dagslængden igen er oppe på 12 timer. Hannen nikker med hovedet mod hunnen, især tidligt om morgenen, og selve parringen er let at overse.

ÆGLÆGNING OG KULD

Hunnen lægger ét kuld på 10-20 æg omkring fire uger efter parringen. Erstat det almindelige skjul i den kølige ende med en lukket lægekasse, fx en blød plastbalje på ca. 40 liter med låg og et hul på 10 cm i siden, hvor et bøjeligt rør fører ned til terrariets bund. Fyld kassen to tredjedele op med lige dele vasket sand og tørvemuld og gerne 10 % ler, og fugt den, så den føles let fugtig. Tag æggene og lægekassen ud, så snart hunnen har dækket æggene til.

Efter æglægningen er hunnen tydeligt tyndere. Giv hende ro og rigeligt foder.

INKUBATION

Læg æggene på siden i en lukket boks på ca. 30 × 20 × 10 cm, der er fyldt to tredjedele op med let fugtig vermiculit tilsat 10 % tør perlit, så kun en lille del af hvert æg stikker op. Der skal ikke være lufthuller; løft i stedet låget en gang om ugen for at lufte ud og fjerne dårlige æg: æg, der er sunket mere end en fjerdedel ind, lækker eller har skimmel eller bakterievækst. Håndtér æggene så lidt som muligt.

Ved 33 °C klækker æggene efter 60-80 dage.

OPDRÆT AF UNGER

Ungerne holdes som de voksne, men på køkkenrulle og med en lav vandskål på ca. 1 cm de første to måneder. 8-10 unger kan midlertidigt gå sammen i et terrarie på 120 × 60 × 45 cm; tag to ud hver 2.-3. måned, efterhånden som de vokser. De fleste unger begynder at æde inden for et døgn efter klækningen. Giv samme foder som til de voksne to gange om dagen, formiddag og eftermiddag. Adskil ungerne, før de bliver kønsmodne.

Sundhed og typiske fejl

De fleste problemer skyldes for lidt varme eller UVB, for høj luftfugtighed og forkert kost:

- Knoglesvind (sekundær nutritionel hyperparathyreoidisme) ved for lidt UVB, kalk og D3.
- Luftvejsbetændelse og slim ved konstant høj luftfugtighed, især når terrariet også er for koldt.
- Fedme ved for mange frø og for meget protein.
- Tarmtilstopning ved kalksand, valnøddeskaller og for lav temperatur.
- Forbrændinger fra varmemåtter og ubeskyttede lamper.
- Parasitter hos nyindførte dyr, bl.a. kryptosporidier, der er fundet hos vildfangne dyr med forstoppelse og mave-tarm-problemer. Hold nye dyr i karantæne i 3-6 måneder.
- Skorpede sår på læberne og huden, som kan skyldes bakterien *Devriesea agamarum*. Den smitter mellem agamer og kan kun bekæmpes med dyrlægebehandling og grundig desinfektion af terrariet.
- Æglægningsbesvær hos hunner uden egnet lægeplads.

Et sundt dyr er rundt og fast, har klare øjne og æder regelmæssigt. Vægttab, manglende appetit og sløvhed kræver en dyrlæge med erfaring i krybdyr.

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.